



# Pagrindiniai Lietuvos ateities iššūkiai

Klaudijus Maniokas  
ESTEP valdybos pirmininkas

# Trys akcentai

- Pripažinti ir nepripažinti iššūkiai: konsensuso link
- Struktūrinių apirbojimų sprendimas: intervencijos ir sprendiniai
- Vystymosi dilemos

# Šaltiniai

- Daug kas paremta šiuo metu vykstančiu Finansų ministerijos užsakytu vertinimu *Lietuvos ūkio sektorių finansavimas po 2020 metų*.

## RODIKLIŲ PROGNOZĖS TRUMPUOJU LAIKOTARPIU (optimistinis scenarijus)

Rodiklio pavadinimas	2017	2018	2019	2020	2021
BVP augimas, proc. palyginamosiomis kainomis	3,8	3,2	2,8	2,5	2,5
Namų ūkių vartojimo išlaidų pokytis, proc.	3,9	4,0	3,8	3,8	3,5
Valdžios sektoriaus vartojimo išlaidų pokytis, proc.	1,2	1,1	1,0	0,9	0,9
<b>Bendrojo pagrindinio kapitalo formavimo pokytis, proc.</b>	<b>7,3</b>	<b>7,6</b>	<b>5,3</b>	<b>4,8</b>	<b>4,0</b>
Prekių ir paslaugų eksporto pokytis, proc.	13,2	7,0	5,7	5,0	4,7
Prekių ir paslaugų importo pokytis, proc.	12,8	7,6	6,5	5,5	5,1
Suderintas vartotojų kainų indeksas (vidutinis metinis)	3,7	2,9	2,4	2,5	2,5
<b>Užimtų gyventojų skaičius (pagal gyventojų užimtumo tyrimo apibrėžtį), tūkst. asmenų</b>	<b>1354,8</b>	<b>1348,8</b>	<b>1341,6</b>	<b>1334,3</b>	<b>1327,1</b>
<b>Užimtų gyventojų skaičiaus (pagal gyventojų užimtumo tyrimo apibrėžtį) pokytis, procentais</b>	<b>-0,5</b>	<b>-0,4</b>	<b>-0,5</b>	<b>-0,5</b>	<b>-0,5</b>
Nedarbo lygis (pagal gyventojų užimtumo tyrimo apibrėžtį), procentais	7,1	6,5	6,1	5,9	5,9
Vidutinio mėnesinio bruto darbo užmokesčio pokytis, procentais	8,5	6,6	6,2	6,0	6,0
Darbo našumo (BVP palyginamosiomis kainomis vienam užimtam gyventojui) pokytis, procentai	4,4	3,7	3,3	3,0	3,0
JAV dolerio ir euro keitimo kursas	1,1	1,2	1,2	1,2	1,2
Naftos kainos (Brent, JAV doleriais už barelj)	54,4	68,3	64,2	64,2	64,2

# Iš kur tie iššūkiai? Šiek tiek teorijos

## Ekonominio augimo teorijos

- Išskiria 5 pagrindinius augimo veiksnius:
  - fizinis kapitalas,
  - žmogiškasis kapitalas,
  - technologinė pažanga,
  - socialinis kapitalas
  - institucijos.

## Augimo diagnostikos metodas (Hausmann, Rodrik, Velasco, 2005)

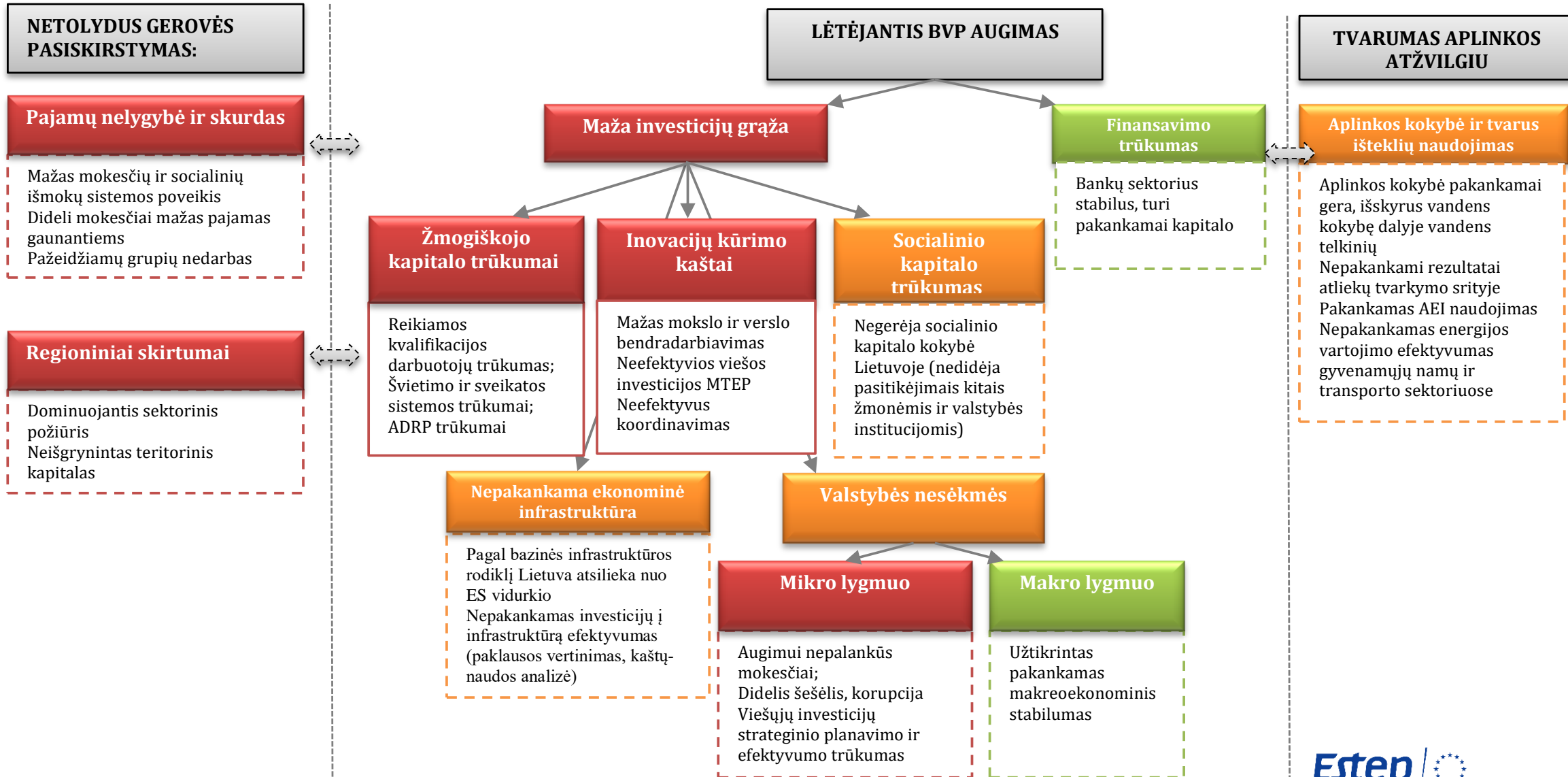
- Siūlo sisteminių analizės būdą – „sprendimų medį“ – kuris:
  - leidžia ieškoti konkrečiame kontekste labiausiai tinkamų sprendimų;
  - padeda nustatyti, kurie iš veiksnių yra labiausiai ribojantys: ką reikia „taisyti“ pirmiausia?
  - nurodo reformų kryptis.

## Vidutinių pajamų spąstų teorija

- Siūlo prielaidas dėl labiausiai tinkamos ekonomikos augimo strategijos.

# AUGIMĄ RIBOJANTYS VEIKSNIAI

## GEROVĖS AUGIMAS



# LIETUVOS AUGIMO IŠŠŪKIAI: konsensuso link

- ⦿ **Lėtėjantis ekonomikos augimas** dėl patekimo į „vidutinių pajamų spąstus“:
  - ⦿ Lietuva jau išnaudojo pigia darbo jėga ir išteklių perskirstymu tarp sektorių grįsto augimo potencialą.
  - ⦿ Reikalingas perėjimas į produktyvumo didinimu, inovacijomis grįstą ir į aukštą pridėtinę vertę orientuotą augimą.
- ⦿ **Netolydus augimas ir gerovės pasiskirstymas** – pajamų nelygybė ir regioniniai skirtumai.
- ⦿ **Mažėjantis Lietuvos gyventojų skaičius.**

# EUROPOS KOMISIJOS EUROPOS SEMESTRO ATASKAITA

- ⦿ 2019 m. balandžio 9 d. paskelbta ir pristatyta EK 2019 m. Europos semestro ataskaita ir EK pasiūlymai dėl investavimo prioritetų.
- ⦿ Iš esmės iššūkiai formuluojami panašiai, tačiau akcentas ne vidutiniams pajamų spąstams, o tam, kad **augimas neįtraukus (pajamų nelygybė ir skurdas)**.
- ⦿ Ir **žmogiškojo kapitalo trūkumai**: nepakankami ir rinkos poreikių neatitinkantys įgūdžiai ir **prasta sveikata**.
- ⦿ Daug daugiau dėmesio tarptautiniams iššūkiams: klimato kaita ir poreikis mažinti CO<sub>2</sub> išmetimus, **perėjimas į žiedinę ekonomiką/resursų panaudojimo efektyvumas** ir junglumas.



# Socialinio kapitalo trūkumas ir institucijos: nepripažinti iššūkiai

- Pasitikėjimo vieni kitais, valstybės institucijomis trūkumas.
- Didelis korupcijos suvokimas, taigi
  
- Dideli transakcijų kaštai.
- Institucijos.

# Iššūkliai, tikslai ir sprendimai: struktūriniai apribojimai

- ⦿ Per didelės dėmesys iššūklams ir tikslams, kurie gali būti nepasiekiami.
- ⦿ Pripažinti ir nepripažinti iššūkliai.
- ⦿ Per mažas dėmesys strateginiams pasirinkimams, intervencijoms, apribojimams ir tendencijoms.
- ⦿ Identifikuoti Lietuvos augimo ir gerovės iššūkliai yra struktūriniai, t.y. ilgalaikiai, susiję su visuomenės ir ekonomikos funkcionavimo būdu, **neturintys aiškių sprendimų.**
- ⦿ Pavyzdžiai – investicijos į MTI, į mokymąsi visą gyvenimą, į skurdo mažinimą.
- ⦿ Pavyzdys – vidutiniai pajamų spąstai.

# VIDUTINIAI PAJAMŲ SPĄSTAI

- ⦿ Keli regionai, kurių BVP vienam gyventojui artimas ES vidurkiui, yra patekę į vidutinių pajamų spąstus. Vertinant pagal vidurkj, 2000–2015 m. daugelio tų regionų BVP vienam gyventojui sumažėjo, palyginti su ES vidurkiu.
- ⦿ Jų apdirbamoji pramonė yra mažesnė ir silpnesnė nei regionuose, kurių BVP vienam gyventojui yra mažesnis, ir regionuose, kuriuose šis rodiklis yra didesnis.
- ⦿ Pastebima tendencija, kad jų sąnaudos yra per didelės, kad jie pajėgtų konkuruoti su pirmaisiais, o regioninės inovacijų sistemos nepakankamai stiprios, kad jie galėtų konkuruoti su antraisiais.

Šaltinis: Septintoji Sanglaudos ataskaita, 2017.

Tačiau:

- ⦿ Per paskutinius 50-70 metų tik 6 pasaulio valstybės įveikė vidutinius pajamų spąstus (Iverson and Soskice, 2019).
- ⦿ Ir tik viena jų yra Europoje.
- ⦿ Pasaulio bankas (2017) apie vidutinius pajamų spąstus: tai ne tik ir ne tiek inovacijų, kiek transakcijos kaštų ir korupcijos problema.

# Intervencijų klausimu

- Eksperimentavimas ir vertinimas
- Didžiosios iniciatyvos
- Intervencijos nepripažintiems iššūkiams: kolektyvinis veiksmas ir socialinė mobilizacija

# KLASIKINĖ VYSTYMOSI DILEMA IR JOS SPRENDIMAI: balanso link

⦿ **Spartus ekonomikos augimas:** prioritetas inovacijoms ir naujoms technologijoms, viešųjų paslaugų (ypač švietimo) kokybei ir koncentracijai

ar

⦿ **tvarus bei įtraukus augimas:** prioritetas skiriamas paslaugų prieinamumui, teritoriniam balansui, pajamų nelygybės ir skurdo mažinimui.

⦿ Galimi sprendimai: daugiau dėmesio skirtingiems atskirų teritorijų poreikiams.